

MAGYAR–MAGYAR NEMZETKÖZI VÁNDORLÁSOK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN, 2011–2017

HUNGARIAN–HUNGARIAN INTERNATIONAL MIGRATION IN THE CARPATHIAN BASIN, 2011–2017

Kincses Áron

PhD, elnökhelyettes, Központi Statisztikai Hivatal
aron.kincses@ksh.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A Magyarországot érintő nemzetközi vándorlás két szintje különül el markánsan egymástól: a globális migrációs hatás, valamint a környező országok és hazánk közötti folyamatok. A nemzetközi migráció hazai jellegzetessége, hogy a bevándorló népesség nagy része magyar nemzeti-ségű, ami döntően az I. és II. világháborút lezáró békeszerződések következménye.

A külföldi területekről Magyarországra történő magyar vándorlások a magyarság Kárpát-medencei összlétszámát rövid távon nem változtatják meg. Hosszabb időhorizonton azonban csökkentik, mivel az etnikai térszerkezetre jelentős befolyásuk van: lokálisan, az elvándorlási térségekben a magyarok számával arányosan csökkennek a lehetőségek, és a szórványosodással párhuzamosan egyértelművé válhat az asszimiláció. A rendszerváltás utáni népességmozgások tették egyértelművé, hogy a magyar nyelvű közösség körében lejátszódó demográfiai folyamatokat – az 1918-ban bekövetkezett széttagoltság, és a közel százéves „szétfejlődés” ellenére – csak akkor ismerhetjük meg, ha azokat együtt, egységes folyamatként vizsgáljuk. Mindaz, ami Magyarországon zajlik, csak része a magyar nyelvű közösség népesedési folyamatainak, de nem azonos azzal. Cél nemcsak a magyarországi, hanem a Kárpát-medencei magyarság létszámcsökkenésének megállítása is lehet. Ennek megvalósítása nem egyszerű feladat, mert ellentétes a szomszédos országok nemzeti érdekeivel.

A Kárpát-medence országából növekszik a nem magyarok lakta területekről érkezők száma, újra megfigyelhető hazánkban a nem magyar etnikumúak asszimilációja, melyben az 1918 előtti idők demográfiai folyamatait ismerhetjük fel. Kérdéses azonban, hogy a magyar népességfejlődés lehet-e folytatása az 1918-as évet megelőző évszázadoknak.

A tanulmányban leírt vándorlási folyamatok jelentős hatással lennének a magyarság Kárpát-medencei etnikai térszerkezetére és létszámára, ha a többi etnikum száma nem csökkenne hasonlóan a magyaréval. Megoldást a szülőföldön maradás erősödése, a visszavándorlások számának, illetve a helyi magyarság termékenységi rátájának emelkedése jelenthetne. Így elérhető cél lenne, hogy a Kárpát-medencében újra 50% fölé emelkedjen a magyar nemzetiségűek aránya. Ennek a folyamatnak jelenleg legnagyobb gátja az a népességvesztés, amely az alacsony termékenység és a magas halálozás következtében a Kárpát-medence magyar népességét éri.

ABSTRACT

There are two distinct levels of international migration affecting Hungary: the influences of global migration and the processes between neighbouring countries and Hungary. The characteristic feature of international migration in Hungary is that the majority of the immigrant population are of Hungarian nationality, which is partly due to the consequences of World War I and II.

The migration of Hungarian ethnicity from abroad in Hungary does not change the total number of Hungarians in the Carpathian Basin in the short term. However, they are reduced over a longer time horizon, as they have a significant influence on the ethnic spatial structure: locally, in the immigration-affected regions, the number of opportunities have been decreased in line with the declining number of Hungarians, and assimilation may appear. Population movements after the regime change made it clear that the demographic processes taking place in the Hungarian language community – despite the fragmentation from 1918 and the almost 100 years of fragmentation – can only be known if we examine them together as a unified process. All that is happening in Hungary is only a part of the demographic processes of the Hungarian language community. The aim is not only to stop the decrease in the number of Hungarians in Hungary, but to stop them falling in numbers in the Carpathian Basin. Realizing this task is not easy as it goes against the national interests of neighbouring countries.

Of the foreign-born population in Hungary the number of migrants, who come from territories of non-Hungarian ethnicity is increasing, and among them the assimilation to Hungarians can be detected, here the demographic processes of the pre-1918 period can be recognized. Whether trends in the development of the Hungarian population can continue as in the centuries leading up to 1918 is questionable.

The migration processes described in the study would have a significant impact on the ethnic spatial structure and number of the Hungarians in the Carpathian Basin if the number of other ethnicities did not decrease similarly as the Hungarians. Solve the problem would require affirming people to stay and live in their birth-country, an increasing number of returnees, and a rise in the rate of fertility in the whole Carpathian Basin. The goal would be to increase the proportion of Hungarians to 50% in the Carpathian Basin. The biggest obstacle to this process is the loss of the existing Hungarian population all over the Carpathian Basin due to low fertility and high mortality rates.

Kulcsszavak: demográfia, Kárpát-medence, nemzetközi vándorlás, statisztika

Keywords: demography, Carpathian Basin, international migration, statistics

1. BEVEZETÉS

Napjainkban nem sok szó esik a hazánkba legálisan külföldről érkezőkről vagy a Kárpát-medence többi országából elvándorló magyarokról. Jelen írás a Kárpát-medence országaiból Magyarországra települőkre koncentrálva e két utóbbi jelenség metszetét igyekszik görcső alá venni. Az elemzés tág halmazon értel-

mezi a nemzetközi vándorlásban érintetteket, ezért nem pusztán a külföldi állampolgárok mozgására koncentrálnak, hanem a külföldön született, honosított magyar állampolgárokkal együtt vizsgálja a vándorlás hatásait. A tanulmány kétfajta adatforrást használt: az adminisztratív nyilvántartásokat és a cenzusszerű adatokat (Személyiadat- és lakcímnnyilvántartást, a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal [BMH] külföldiekre vonatkozó nyilvántartásait, a népszámlálást és a mikrocenzust), 2011-es és 2017-es időpontokra vonatkozóan.

2. A VÁNDORLÁS SZEREPE A MAGYAR NÉPESSÉGFEJLŐDÉSSEN ÉS AZ ETNIKAI TÉRSZERKEZET ALAKÍTÁSÁBAN

Alapigazság: a vándormozgalom keretében végbemenő folyamatok jelentős szerepet játszhatnak a népességfejlődésben. Különösen igaz ez hazánkra. A Kárpát-medencében a honfoglalás óta a magyar etnikai térszerkezet átalakulása alapvetően négy fő korszakra osztható. Az elsőt (10–15. század közötti időszak) nagyrészt a nem lakott területek benépesítése és a már itt lakók rovására történt magyar expanzió; a másodikat (16–18. század) a török hódoltság, a felszabadító harcok és az azokat követő betelepítési folyamatok eredményeként jelentős magyar etnikai visszaszorulás és azzal párhuzamos nemzetiségi térnyerés jellemezte. A harmadikban (a 19. századtól a 20. század elejéig), a túlnyomórészt önkéntes magyarosodás eredményeként a középkori magyar etnikai terület regenerálását segítő, magyar etnikai terjeszkedés és nemzetiségi térvesztés bontakozott ki és gyorsult fel, amelyet csak a trianoni békeszerződés tudott feltartóztatni. A máig tartó negyedik időszakban a trianoni ország területén belül fokozódó magyar etnikai előretörés, a trianoni határokon túl a szlovák, ruszin, román, szerb, horvát, szlovén előrenyomulással szembeni általános magyar etnikai-területi visszaszorulás volt megfigyelhető (Kocsis, 2002, 2003, 2015; Kocsis et al., 2015).

A harmadik demográfiai katasztrófa¹ fordulópontot jelentett a Kárpát-medencei magyarság népességfejlődésben. Az I. világháborút követően a hazai népessédségi törvényszerűségekre történő mesterséges beavatkozás miatt az addig szerves népességfejlődési folyamatok megtorpantak (Tóth, 2018). Ugyanis a Kárpát-medencei magyar népességfejlődést egy egymásba kapcsolódó, egymást segítő kettes folyamat határozta meg. E folyamat egyik eleme az etnikailag már egységes magyarság termékenysége által determinált és halandóságával módosított folyamatos népességfejlődés. A folyamat másik elemét pedig a más népek magyarok-

¹ Első demográfiai katasztrófát a tatárjárás, másodikat a török hódoltság, a harmadikat a trianoni békeszerződés, a „Nagy Háború”, a negyediket pedig a II. világháborúban való részvétel okozta. Az 1956-os forradalom után szintén jelentős népességvesztés történt, de ez nem mérhető a fenti négy demográfiai katasztrófaéhoz.

hoz asszimilálódó tagjai alkották. A Magyar Birodalom keretei között ennek a két folyamatnak az eredménye biztosította a magyar népesség természetes szaporodását meghaladó gyarapodását, melynek segítségével 1918-ig a magyarok a demográfiai katasztrófák okozta népességvesztéseiken úrrá tudtak lenni. Ez egyben azt is jelenti, hogy a harmadik demográfiai katasztrófát követően az új határok közé szorított magyarok esetében már nem vagy csak alig működik a magyar népességfejlődést 1918-ig meghatározó törvényszerűség. Az ország kétharmad részének elcsatolásával megszűnt az addig működő (belföldi) mozgás, amely során a nem magyar vagy kevert nemzetiségűek a többségében magyarok által lakott központi területekre vándorolva, az ott élőkhöz asszimilálódva a magyarok számát növelték. 1918 után a belső vándormozgalom döntően már csak a lakosság területi átrendeződését új határterületekről a centrum felé történő mozgásokkal szolgálta (Tóth, 2010, 2018).

1918 után a nemzetközi vándorlás népességpótlásban játszott szerepe így átalakult. Az országba vándorló „külföldiek” nagyobb része magyar nemzetiségű volt, akik így már nem a Kárpát-medencei magyar népesség lélekszámát, hanem csak a hazánkban élő magyarok számát növelték. Emiatt a nemzetközi vándorlás hosszabb távon már nem a népességszám növelésében, hanem, paradox módon, annak csökkentésében játszott szerepet (Kocsis et al., 2015; Tóth, 2018). Fontos felismerni, hogy a magyarországi és a szomszédos országokban élő magyar nyelvközösséghez tartozók létszámának, korstruktúrájának alakulása csak látszólag független egymástól. Mindaz, ami a népesedési folyamatok terén Magyarországon zajlik, csak része a magyarság népesedési folyamatainak (Tóth, 2018; Dövényi–Tóth, 2008).

3. MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETKÖZI VÁNDOROK

A Magyarországot érintő nemzetközi vándorlás két szintje különül el markánsan egymástól: a globális migrációs hatás, valamint a környező országok és hazánk közötti folyamatok, melyek hosszú időre nyúlnak vissza. A Magyarországon élő külföldi állampolgárok 175 különböző országban születtek, az Európán kívülről érkezettek döntő többsége nem magyar anyanyelvű. A kontinensünkről érkezők aránya folyamatosan csökken: míg 1995-ben a külföldiek 89%-a Európából érkezett, addig ez az arány 2017-re 65%-ra mérséklődött. Ugyanakkor Magyarország globális értelemben nem tekinthető tipikus befogadó országnak. Egyrészt a migráció volumene, népességhez viszonyított aránya jelentősen kisebb, mint a nagy befogadó országokban, másrészt a világ migrációjában érvényesülő globális tendenciák csak kisebb mértékben éreztetik hatásukat. Hazánk (bár csökkenő mértékben, de) továbbra is az európaiak számára jelent célpontot, inkább a kis távolságú nemzetközi vándorlások a jellemzők.

Európán belül a szomszédos országok kiemelt súlya összefügg a határokon túl nyúló nyelvi, kulturális kapcsolatokkal. Ez azonban döntően egyirányú mozgás, azaz a szomszédos országokból nagyságrendekkel többen érkeznek hazánkba, mint fordítva. Tehát, az I. és II. világháborút lezáró békeszerződések következményei ma is meghatározók a Kárpát-medence migrációs folyamataiban (Tóth, 2005).

A Magyarországon élő nemzetközi vándorokat sokszor a Magyarországon élő külföldi állampolgárokra leegyszerűsítve vizsgálják. Ugyanakkor a migrációban érintett csoport ennél sokkal nagyobb számosságú, struktúrája pedig jobban árnyalt. Ha pusztán az előbb említett populációt vizsgáljuk, azt találjuk, a külföldi állampolgárok 2011-es 143 197-es száma mindössze 5,5%-kal növekedett 2017-re, amikor is 151 132-ten (144 001 fő külföldön született, míg 7131 fő már hazánkban) éltek hazánkban. A globális migrációs tendenciáknak köszönhetően 2017-ben például már több kínai állampolgár tartózkodott Magyarországon, mint román.

A bevándorlás hatásainak, mértékének vizsgálata során nem feledkezhetünk meg a honosítások hatásairól: a külföldön született, de már Magyarországon élő magyar állampolgárokról². Az ő számuk jelentősen meghaladja a külföldi állampolgárokét. A két említett csoport együttesen fedi le a vizsgálni kívánt célsokaságot: a Magyarországon élő, külföldi kötődésű népességet. E csoporton belül a külföldi állampolgárok súlya folyamatosan csökken: a 2011-es 37%-ról 2017-re 29%-ra.

A Magyarországon élő, „külföldi kötődésű népesség” 2017-ben már 521 258 fő volt, számuk 33%-ot emelkedett 2011 óta. Nem számolva a vizsgált célsokaságba azokat a kivándorló magyarokat, akik visszatértek Magyarországra (127 ezer fő). Ezek a számok árnyalják azt a kijelentést, hogy Magyarország nemzetközi vándorlási egyenlege negatív lenne (Juhász et al., 2017).

Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a honosítottak többsége a szomszédos országokból érkezik. 2011-ben 288 024 fő élt Magyarországon, akik a Kárpát-medence országaiból érkeztek, számuk 2017-re 22%-kal emelkedett (352 506 fő, melyből 313 ezer magyar nemzetiségű). Ma a Romániában született, Magyarországon élő személyek száma magasabb, mint Debrecen, a második legnagyobb város lakossága. A vizsgált időszak alatt a Szlovákiából érkezők száma csökkent egyedül, a többi szomszédos országban születetteké dinamikusan emelkedett, az Ukrajnából bevándorlók esetén a legnagyobb arányban, 81%-kal.

² Az egyszerűsített honosítási eljárás keretében, magyarországi lakcímmel nem rendelkező személy vizsgálata nem része a tanulmánynak. Ennek bevezetésével mintegy tízszer annyian szereztek meg a magyar állampolgárságot, mint ahány belföldi, számuk 2011 és 2015 között már közel 650 ezer fő volt (KSH, 2017).

1. táblázat. A külföldön született magyar állampolgárok és a külföldi állampolgárok főbb országok szerint, 2011, 2017

Állampolgárság országa/születési hely	2011			2017		
	Külföldi állampolgár	Külföldön született magyarok	Külföldi kötődésű népesség összesen	Külföldi állampolgár	Külföldön született magyarok	Külföldi kötődésű népesség összesen
Románia	38 574	139 093	177 667	24 040	182 387	206 427
Németország	16 987	7 294	24 281	18 627	16 039	34 666
Szlovákia	8 246	25 195	33 441	9 519	17 376	26 895
Ausztria	3 936	2 897	6 833	4 021	7 102	11 123
EU28	85 414	183 761	269 175	76 270	248 524	324 794
Ukrajna	11 820	23 953	35 773	5 774	59 272	65 046
Szerbia	7 752	21 306	29 058	2 312	37 497	39 809
Európa összesen	112 522	237 785	350 307	99 194	350 756	449 950
Kína	8 852	939	9 791	19 111	415	19 526
Ázsia összesen	22 304	4760	27 064	39 937	6 539	46 476
Amerika összesen	4 743	3 785	8 528	5 397	9 149	14 546
Afrika összesen	2 853	1 190	4 043	5 985	2 398	8 383
Ausztrália és Óceánia	775	350	1 125	619	1 284	1 903
Összesen	143 197	247 870	391 067	151 132	370 126	521 258

KSH-adatok alapján saját szerkesztés

4. A MAGYARORSZÁGOT ÉRINTŐ NEMZETKÖZI VÁNDORLÁS KÁRPÁT-MEDENCEI FORRÁSTERÜLETEI

A szomszédos országokból érkező, Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség száma 2017-ben 352 506 volt. Közülük 7131-en már Magyarországon születtek, és 560-an voltak olyanok, akik nem az állampolgárságuknak megfelelő országban látták meg a napvilágot (például: Németországban született román állampolgárok vagy Svédországban született szerb állampolgárok). Így összesen 344 815 olyan ember élt 2017-ben Magyarországon, akik a szomszédos országok

valamelyikében születtek (nemzetiségi hovatartozástól függetlenül). Ez 2011-hez képest 24%-os növekedést jelent.

2011. január 1-jén a Magyarországon élő, külföldön született népesség közül legtöbben Maros (27 879 fő), Bihar (27 374 fő), Hargita (26 439 fő), Kolozs (21 667 fő), Szatmár (17 102 fő) megyékben, a Nyitrai kerületben (13 742 fő), Kovászna megyében (10 821 fő), a Beregszászi járásban (9301 fő), az Észak-Bácskai körzetben (8877 fő), az Ungvári járásban (7958 fő) és az Észak-Bánsági körzetben (7668 fő) születtek. Ezek azok a romániai, kárpátaljai, vajdasági és felvidéki területek, ahol a magyar nemzetiségűek aránya magas (Kapitány, 2015).

2017-re a legnagyobb öt kibocsátó erdélyi megyének csak a sorrendje változott meg (Hargita 35 613 fő, Maros 32 433 fő, Bihar 31 587 fő, Szatmár 20 075 fő, Kolozs 19 540 fő). A többi nagyobb forrásterület: Beregszászi járás (19 429 fő), Kovászna megye (17 021 fő), Észak-Bácskai körzet (12 769 fő), Ungvári járás (12 410 fő), Észak-Bánáti körzet (11 687 fő), Nagyszőlősi járás (11 628 fő) és a Nyitrai kerület (10 286 fő).

A nagyobb forrástérségekből Kárpátalja (Nagyszőlősi járás: 259%, Beregszászi járás: 209%, Munkácsi járás: 177%, Huszti járás: 159%, Ungvári járás: 156%, Técsői járás: 131%), valamint Bákó (243%) és Kovászna (157%) megyék kibocsátó szerepe erősödött meg a leginkább a vizsgált évek során.

2011-ben a szomszédos országokban született, Magyarországon élő népesség 14%-a volt nem magyar anyanyelvű, 2017-ben ez az arány már csupán 3% körül alakult. A változás mögött részben a nem magyar etnikumúak asszimilációja állhat, azaz azok egy része, akik már 2011-ben is Magyarországon éltek, de ekkor még nem a magyar etnikumhoz tartozónak vallották magukat, 2017-re magyar-ként határozták meg önmagukat.³ Az 1918 előtti idők demográfiai folyamatait ismerhetjük fel a jelenség mögött. A nem magyar anyanyelvűek aránya Ukrajna Kárpátokon túli területeiről (több mint 50%), Észak-Szlovákiából, Szerbia Vajdaságon kívüli részeiről, valamint Ausztriából, Horvátországból és Szlovéniából érkezőknél magasabb. Ukrajna esetén tapasztalható kiugró érték összefüggésbe hozható a 2014 óta elhúzódó orosz–ukrán konfliktussal, a gazdasági, társadalmi krízissel és bizonytalansággal (Karácsonyi et al., 2014).

³ Az Észak-erdélyi szórványban (és általában a trianoni határainkon kívüli országrészekben) élők nemzetiségi hovatartozásáról a legmegbízhatóbb adataink a II. világháború előtti időkből származnak. 1941-ben ezeken a településeken 779 829 fő élt, közülük 124 748-an vallották magukat magyarnak, 572 ezren románnak, közel 25 ezren németnek, míg 58 ezren egyéb nemzetiséghez tartoztak (Tóth, 1999). E 709 település közül negyvenhétből érkeztek magyarok Magyarországra, legnagyobb számban Érmihályfalváról (1414-en), összesen az Észak-erdélyi szórványból 4188-an. Ugyanakkor tizennégy olyan település is van (30%-a ezeknek a szórvány településeknek), ahonnan az érkező magyarok száma meghaladja az 1941-es teljes települési magyar populációt. Ez is azt mutatja, hogy a többes identitás, a magyarokhoz történő asszimiláció továbbra is élő a Kárpát-medencében.

5. A MAGYARORSZÁGRA TARTÓ VÁNDORLÁSOK HATÁSA AZ ELVÁNDORLÁSI TERÜLETEK MAGYAR NÉPESSÉGSZÁMÁRA

A külföldi kötődésű népesség migrációs forrásterületeinek megismerése után céltudatosan feltárni, hogyan alakították, alakítják a Magyarországra vándorlások a magyar etnikai térszerkezetet a Kárpát-medencében. Egyrészt kiszámítom a 2011-es népszámlálási adatok alapján azokat az etnikai arányokat, melyek a szomszédos országokat jellemezték volna 2011-ben a hazánkba vándorlások nélkül. Másrészt becslést adok a 2017-es területi etnikai arányok változásaira (a többi etnikum számának változatlanóságát feltételezve), melyek a Magyarországra vándorlások miatt következtek be.

A magyar nemzetiségűek környező országokba történő vándorlásainak figyelembevételére az eljárás nem terjed ki. S mivel a Magyarországon születettek körében a környező országokba vándorlás elenyésző, itt egy markánsan egyirányú folyamatról van szó. A becslés a 2011-es census adataiból indul ki. Ukrajnában 2001 óta nem volt népszámlálás, így ott csak a 2001-es információk álltak rendelkezésre. A censusokban az etnikai kérdésblokkra a válaszadás sehol sem kötelező (Ausztriában és Szlovéniában ilyen kérdések nincsenek), ami nehezíti a pontos kép felrajzolását. A Kárpát-medence magyar etnikumú népességének 2011-es területi megoszlása – a becsléseim kiindulópontjai – a szakirodalom számításai szerint kerültek számbavételre (Molnár et al., 2005; Kiss–Barna, 2012; Kapitány, 2015; Tóth, 2018). A külhoni, 2011-es nemzetiségi arányoknál Kapitány Balázs (2015) módszerére támaszkodtam. Kapitány a nemzetiségűkről nyilatkozók számát úgy korrigálja, hogy a választ nem adókat arányosan besorolja az adott területen az etnikumukról nyilatkozók aránya szerint.⁴ Ez az eljárás finomítja a magyarok arányainak alulbecslését.

Az eljárás eredményeinek használhatóságát több tényező is korlátozza. Egyrészt az egyes államok népszámlálási gyakorlatában módszertani eltérések figyelhetők meg. Másrészt a magyar censusok felülbecsülhetik a magyar nemzetiségűek arányát a külföldi kötődésű népességben (Magyarországon esetleg könnyebben vallhatja magát valaki magyarnak), így az elvándorlási térségekben a valóságnál nagyobb magyar etnikumú elvándorlást detektálhat. A hazai asszimilációs folyamatról nincs pontos képünk (valaki például a román etnikumhoz tartozóként jött hazánkba, és később vált magyarrá), így ezek hatásaira nem tud a becslési eljárás kitérni. Ugyanakkor a magyarrá Magyarországon váló személyek nem jelentenek igazi demográfiai deficitet a külhoni magyarság számára. Összességében tehát a számítások mögött az a hipotézis áll, hogy 2011 és 2017 között a magyarországi külföldi kötődésű népesség releváns népmozgalmi eseményei

⁴ A feltételezést vizsgálat nem tudja alátámasztani, a nem válaszolók körében nem volt külön kutatás, mely az etnikai arányok megbízhatóbb becsléséhez vezethetne.

(továbbvándorlás, halálozás) és az asszimiláció (Magyarországon a nem magyar etnikumúak asszimilációja) ellentétes hatásai kiegyenlítették egymást, eredőjük zérus volt.

2. táblázat. Területi etnikai arányok és változásai a Kárpát-medencében, 2011, 2017

Ország, megye, kerület, járás, körzet	Népesség (2011)	Magyar nemzetiségűek korrigált száma (2011)	Magyar nemzetiségűek korrigált aránya (2011)	Magyarországon élő magyar nemzetiségűek, akik az adott térségben születtek (2011)	Magyarországon élő magyar nemzetiségűek, akik az adott térségben születtek (2017)	Magyar nemzetiségűek elméleti aránya (2011)*	Magyar nemzetiségűek aránya, 2017 (elvándorlás miatti változás)
<i>Erdély, Partium, Bánát</i>	6 789 250	1 290 568	19,0	132 901	191 245	20,6	18,3
Egyéb Románia	13 332 391	17 339	0,1	8 182	10 814	0,1	0,1
Teljes Románia	20 121 641	1 307 907	6,5	141 083	202 059	7,2	6,2
Teljes Szlovákia	5 397 036	493 437	9,1	26 728	25 199	9,6	9,2
Vajdaság	1 931 809	264 241	13,7	19 420	36 544	14,5	12,9
Egyéb Szerbia	5 255 053	12 763	0,2	495	1 513	0,3	0,2
Teljes Szerbia	7 186 862	267 004	3,9	19 915	38 057	4,1	3,6
Teljes Kárpátalja	1 254 614	151 516	12,1	20 775	57 173	13,5	9,4
Burgenland**	28 6215	10 000	3,5	336	2 188	3,6	2,9
Egyéb Ausztria	8 349 150	7 270	0,1	1 945	7 581	0,1	0,0
Teljes Ausztria	8 635 365	17 270	0,2	2 281	9 769	0,2	0,1
Eszék-Baranya	30 5032	8 532	2,8	764	762	3,0	2,8
Egyéb Horvátország	3 879 775	5 516	0,1	1 469	1 476	0,2	0,1
Teljes Horvátország	4 184 807	14 048	0,3	2 233	2 238	0,4	0,3

2. táblázat folytatása

Ország, megye, kerület, járás, körzet	Népesség (2011)	Magyar nemzetiségűek korrigált száma (2011)	Magyar nemzetiségűek korrigált aránya (2011)	Magyarországon élő magyar nemzetiségűek, akik az adott térsegen születtek (2011)	Magyarországon élő magyar nemzetiségűek, akik az adott térsegen születtek (2017)	Magyar nemzetiségűek elméleti aránya (2011)*	Magyar nemzetiségűek aránya, 2017 (elvándorlás miatti változás)
Muravidék	118 988	4 000	3,4	16	46	3,4	3,3
Egyéb Szlovénia	1 955 192	2 243	0,1	354	417	0,1	0,1
Teljes Szlovénia	2 074 180	6 243	0,3	370	463	0,3	0,3
Teljes Magyarország	9 937 628	9 741 112	98,0	–	–	98,0	98,0
Teljes Kárpát- medence (egykori Magyar Királyság, a volt Horvát Királyság nélkül)	26 020 572	11 963 406	46,0	200 940	313 157	46,0	–

*Az elméleti arányok azok az etnikai arányok, melyek a Magyarországra vándorlások nélkül lennének az adott területen.

**A Magyarországon született magyar nemzetiségűek környező országokba történő vándorlásainak figyelembevételére az eljárás nem terjed ki, pusztán a külföldi kötődésű népesség vándorlásaira fókuszál.

Az itt feltüntetett számok Kapitány Balázs (2015) kalkulációi, saját szerkesztés

2011-ben a Kárpát-medencében (a történelmi Magyar Királyság területén, a volt Horvát Királyság nélkül) 26 millió ember élt, közülük 12 millióan – az itt élők 46%-a – vallották magukat magyarnak. 2011-ben 201 ezer (a külhoni magyarság 8%-a), 2017-ben pedig 313 ezer (a külhoni magyarság 13%-a) magyar etnikumhoz tartozó olyan személy élt Magyarországon, akik a Kárpát-medence más országában születtek. Ha a békeszerződések előtti ország területén értelmezzük a Magyarországot érintő teljes nemzetközi vándorlási vertikumot, megállapíthatjuk, hogy a mozgások mintegy felét belföldi vándorlásként detektálnánk. Az I. és II. világháborút lezáró békeszerződések következményei ma is meghatározóak a Kárpát-medence vándorlási folyamataiban (Tóth, 2005). Az adatok alátámaszt-

ják, hogy az I. világháború előtti időkre jellemző trend folytatódik a vándorlások karakterisztikájában, amikor a peremterületekről az ország középpontja felé történő mozgások voltak jellemzők. Ezek a mozgások sok esetben nem egyirányú események, felerősödik a cirkuláris migráció jelensége (Illés–Kincses, 2009). A mai határokon átnyúló vándorlások egyre kevésbé jelentenek végleges letelepedési szándékot, sokkal inkább az életpálya egy-egy állomásaként (Hatton–Williamson, 2005) foghatók fel. Azaz időbeli késéssel az esetek egy részében ellenirányú mozgások (szülőföldre történő visszavándorlás) valószínűsíthetők.

A külföldi területekről Magyarországra történő vándorlások a magyarság Kárpát-medencei összlétszámát rövid távon nem változtatják meg. Hosszabb időhorizonton azonban csökkentik, mivel az etnikai térszerkezetre jelentős befolyásuk van: lokálisan, az elvándorlási térségekben a magyarok számával arányosan csökkennek az iskoláztatási, munkaerőpiaci, kulturális, társadalmi lehetőségek, az etnikai kapcsolatok szűkülhetnek, és a szórványosodással párhuzamosan megjelenhet vagy felgyorsulhat az asszimiláció (Tóth, 2018).

2011-es adatok alapján a hazánkba vándorlások miatt legnagyobb mértékben Kárpátalja magyar etnikumának aránya csökkent (a 12,1%-os etnikai arány 13,5% lenne, ha 21 ezren nem döntenek a régió elhagyása mellett). Kárpátalján belül is a Beregszászi és a Nagyszőlősi járások voltak a leginkább érintettek (2,5, illetve 1,8 százalékponttal csökkentve a magyar etnikum arányát az adott járásban, a többi etnikum számának változatlanóságát feltételezve).

Az előző népszámlálás szerint a Magyarországra vándorlások nélkül Erdély lakosságának 21%-a lenne magyar, a vándorlásokat figyelembe véve a ráta 19%-os. A leginkább érintett megyék Bihar (2,7 százalékpontos különbség), Szatmár (2,5), Maros (2,4), Kolozs (2,1). Ezekben a területeken él az erdélyi magyarság 70%-a.

A Vajdaságban élő magyar nemzetiségűek aránya 13,7%; 14,5% lett volna, ha közel 20 ezren nem költöznek át 2011-ig Magyarországra. A magyar etnikumúak arányaiban a legnagyobb mértékű csökkenés az Észak-Bácskai (1,9 százalékpont) és Észak-Bánati (1,7) körzetekben tapasztalható.

Szlovákiában 2011-ben 9,1%-os volt az előző népszámlálás során a magyarok aránya, az elvándorlások nélkül fél százalékponttal magasabb, 9,6%-os értéket mérhettünk volna. Itt a legnagyobb csökkenés a Nyitrai kerületben (1,2 százalékpont) volt, 2011-ben már 11 ezer ott született ember élt hazánkban.

Ausztria, Szlovénia és Horvátország esetén nem történt számottevő változás az etnikai térszerkezetben a külföldön született népesség Magyarországra vándorlása miatt. Ugyanakkor közel 100 000 magyar dolgozik nyugati szomszédunknál az osztrák társadalombiztosítási adatok szerint (URL1). Kisebb részük kivándorolt Magyarországról, nagyobb hányaduk pedig ingázó. Így a magyar nemzetiség jelenléte Ausztriában összességében növekedett a vizsgált időszak alatt.

A 2011 óta eltelt időszakot vizsgálva megállapítható, hogy a Kárpát-medencében az elvándorlás következtében a kárpátaljai magyarság fogyása vált arányai-

ban a leggyorsabbá (2017-ben 9,4% a magyarok aránya, a becslések szerint, 2,7 százalékponttal kevesebb az előző értéknél). A Beregszászi járásban alig maradt 60% felett a magyarok aránya, ha a többi etnikum számának változatlanásával számolunk. Ugyanakkor Kárpátalja magyarok lakta járásainak relatíve kedvezőbb demográfiai helyzete és az általánossá váló kivándorlások tompítják az etnikai szerkezeti eltolódást (Karácsonyi et al., 2014).

Romániában 2017-re becslés szerint 6,2%-ra mérséklődött a magyarok aránya (a 2011-es 6,5%-os értékről). Ez a folyamat leginkább Bihar megyét érinthette, ahol a magyarok aránya 24,4% lett.

A tovább folytatódó észak-bácskai és észak-bánati kiáramlások miatt a Vajdaságban a 2011-es 13,7%-ról 2017-re 12,9%-ra mérséklődhetett a magyar etnikumok aránya.

Szlovákiában ugyanakkor megállt a magyarok Magyarországra költözése, inkább a visszavándorlások a jellemzők, így az etnikai szerkezet is változatlan maradt 2017-re. Ugyanez igaz a többi, eddig nem említett, vizsgált országra is.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

IRODALOM

- Dövényi Z. – Tóth P. P. (2008): Immigration, Reception and Integration in Hungary. In: Kertész Á. – Kovács Z. (szerk.): Dimensions and Trends in Hungarian Geography: Dedicated to the 31st International Geographical Congress, Tunis, 12–15 August 2008. (*Studies in Geography in Hungary* 33) Budapest: Geographical Research Institute–Hungarian Academy of Sciences, 111–123.
- Hatton, T. J. – Williamson, J. G. (2005): *Global Migration and the World Economy: Two Centuries of Policy and Performance*. Cambridge, Mass.: MIT Press DOI: 10.7551/mitpress/3303.001.0001, https://www.researchgate.net/publication/23573575_Global_Migration_and_the_World_Economy_Two_Centuries_of_Policy_and_Performance
- Illés S. – Kincses Á. (2009): Migráció és cirkuláció. *Statisztikai Szemle*, 87, 7–8, 729–747.
- Juhász A. – Molnár Cs. – Zgut E. (2017): *Menekültügy és migráció Magyarországon*. Prága–Budapest: Heinrich-Böll-Stiftung e.V.–Political Capital, https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/HUNGARY_BOOK_HU_BOOK_ONLINE.pdf
- Kapitány B. (2015): Külhoni magyar közösségek. In: *Demográfiai portré 2015*. Budapest: KSH NKI, 227–240. <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografiaiportre/article/download/2476/2484>
- Karácsonyi D. – Kocsis K. – Kovály K. et al. (2014): East–West Dichotomy and Political Conflict in Ukraine – Was Huntington Right? *Hungarian Geographical Bulletin*, 63, 2, 99–134. DOI: 10.15201/hungeobull.63.2.1, http://www.mtafki.hu/konyvtar/kiadv/HunGeoBull2014/HunGeoBull_63_2_1.pdf

- Kiss T. – Barna G. (2012): Népszámlálás 2011. Erdélyi magyar népesedés a XXI. század első évtizedében. *Demográfiai és statisztikai elemzés*, 43, 78. Kolozsvár: Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, <https://bit.ly/2kzmU5P>
- Kocsis K. (2002): Etnikai földrajz. In: Tóth J. (szerk.): *Általános társadalomföldrajz I.* Budapest–Pécs Dialóg Campus Kiadó, tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_528_Toht_Jozsef_Altalanos_tarsadalomfoldrajz_I_II/ch06s04.html
- Kocsis K. (2003): A Kárpát-medence etnikai földrajza (896–1989). <http://www.uni-miskolc.hu/~foldrajz/hallgato/segedlet/Karpetnogeoo896-2003.doc>
- Kocsis K. (2015): *A Kárpát-medence etnikai térképsorozata (Erdély, Szlovákia, Kárpátalja, Vajdaság, Horvátország, Muravidék, Őrvidék, Magyarország).* Budapest: MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, <http://www.mtafki.hu/konyvtar/kiadv/etnika/indexMAPh.html>
- Kocsis K. – Tátrai P. – Agárdi N. et al. (2015): A Kárpát-Pannon-térség változó etnikai arculata a 15. század végétől a 21. század elejéig. Budapest: MTA CSFK, Földrajztudományi Intézet, http://www.mtafki.hu/konyvtar/karpat-pannon2015/pdf/Changing_Ethnic_Pattern_Carpatho-Pannonian_Area_2015.pdf
- KSH (2017): Új magyar állampolgárok. Változások az egyszerűsített honosítási eljárás bevezetése után. Budapest: KSH, <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/ujmagyarallampolgarok.pdf>
- Molnár J. – Molnár D. I. (2005): *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében.* Beregszász: Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, https://konyvbirodalom.at.ua/term_tud/Molnar_Jozsef_-_Karpatalja_nepessege.pdf
- Tóth P. P. (1999): *Szórványban. A magyar vegyes (magyar–román, román–magyar) családok helyzete Észak-Erdélyben 1942–1944 között.* Budapest: Püski Kiadó
- Tóth P. P. (2005): A szomszédos országokból bevándorlók lakóhelyi és kulturális jellemzői. *Korfa*, Budapest: KSH NKI, 2–3, 3–7.
- Tóth P. P. (2010): A magyar népességfejlődés meghatározottsága (Múlt, jelen, jövő). *Művelődés* (Kolozsvár), 4, 153–163. <http://www.muvelodes.ro/index.php/Cikk?id=956>
- Tóth P. P. (2018): *A Kárpát-medencei magyar népességfejlődés.* GlobeEdit

URL: <http://www.hauptverband.at/cdscontent/?contentid=10007.754024&viewmode=content>